

Izvirni znanstveni članek
UDK 336.274.52:34.048

Zastaranje kondikcijskih zahtevkov iz ničnih potrošniških kreditnih pogodb

MATIJA DAMJAN
*doktor pravnih znanosti,
raziskovalec na Inštitutu za primerjalno
pravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani
in izredni profesor na Pravni fakulteti
Univerze v Ljubljani*

Povzetek

Članek obravnava vprašanje zastaranja kondikcijskih zahtevkov, ki izvirajo iz ničnih kreditnih pogodb, nominiranih v švicarskih frankih. Avtor predstavi splošna pravila Obligacijskega zakonika (OZ) o začetku teka zastaranja in v sodni praksi razvita merila o zastaranju kondikcijskih zahtevkov iz ničnih pogodb. Ta splošno pravilo o dospelosti terjatve dopolnjujejo z vključitvijo subjektivnega elementa – trenutka, ko potrošnik izve ali bi moral izvedeti za ničnostni razlog. Avtor analizira razvoj stališč Sodišča EU, ki dopuščajo zastaralne roke za kondikcijske zahtevke potrošnikov, vendar hkrati poudarja, da ti ne smejo začeti teči, dokler potrošnik ni imel učinkovite možnosti spoznati nepoštenosti pogojev ter posledic ničnosti. Na sodno prakso Sodišča EU se opira tudi Vrhovno sodišče RS, ki v zadnji odločitvi merila za subjektivizacijo začetka teka zastaranja umešča v okvir nepremagljivih ovir iz 360. člena OZ in jih povezuje s standardom skrbnega potrošnika. Avtor predstavi različne možne trenutke začetka teka zastaranja kondikcijskih zahtevkov, ki so jih v svojih odločitvah upoštevala slovenska sodišča, in komentira njihovo primernost glede na izhodišča iz sodne prakse Sodišča EU in Vrhovnega sodišča. Opozori na nevarnost pravne negotovosti, če bi bila subjektivna merila zasnovana preohlapno in nesistemsko. Sklepno avtor meni, da se je tek zastaranja zahtevkov iz kreditnih pogodb v švicarskih frankih glede na standard povprečno skrbnega potrošnika in ob upoštevanju instituta nepremagljivih ovir v večini primerov začel v času množičnega medijskega poročanja o možni ničnosti takih pogodb in o prvih vloženi tožbah.

Ključne besede: zastaranje, neupravičena obogatitev, nična pogodba, potrošniški kredit, švicarski frank (CHF), kondikcijski zahtevke, nepošteni pogodbeni pogoji, Direktiva 93/13/EGS, nepremagljive ovire, pravna varnost

Limitation Period for Claims Arising from Void Consumer Credit Agreements

Abstract

The article examines the statute of limitations for restitution claims arising from void credit agreements denominated in Swiss francs. It outlines the general rules of the Slovenian Obligations Code on the commencement of limitation periods and analyses the criteria developed in judicial practice concerning the limitation of claims for restitution based on void contracts. The general rule on the maturity of claims is supplemented by the introduction of a subjective element—namely, the moment when the consumer becomes aware, or ought to have become aware, of the ground for nullity. The article further analyses the evolving case law of the EU Court of Justice, which permits limitation periods for consumers' restitution claims but emphasises that such periods may not begin to run before the consumer has had an effective opportunity to become aware of the unfairness of the contractual terms and the legal consequences of nullity. The Slovenian Supreme Court likewise relies on this case law and, in its latest judgments, situates the criteria for the subjective commencement of the limitation period within the framework of insurmountable obstacles under Article 360 of the Obligations Code, linking them to the standard of a diligent consumer. The author presents various potential starting points for the limitation period considered by Slovenian courts and evaluates their appropriateness in light of the case law of both the CJEU and the Slovenian Supreme Court. He warns of the risk of legal uncertainty if subjective criteria are defined too broadly or inconsistently. He concludes that, based on the standard of the average prudent consumer and taking into account the concept of insurmountable obstacles, the limitation period for claims arising from credit agreements in Swiss francs began, in most cases, at the time when widespread media coverage of the potential nullity of such agreements emerged, and the first lawsuits were filed.

Keywords: limitation period, unjust enrichment, void contract, consumer credit, Swiss franc (CHF), restitution claim, unfair contract terms, Directive 93/13/EEC, insurmountable obstacles, legal certainty

1. Uvod¹

Spori v zvezi s krediti, vezanimi na tečaj švicarskega franka, pred slovenskimi sodišči potekajo že več let. Vse odkar je švicarska centralna banka januarja 2015 odpravila omejitev tečajne vrednosti švicarskega franka in je njegova vrednost v razmerju do evra znatno poskočila. Sodna praksa glede vprašanja veljavnosti takih kreditnih pogodb s potrošniki se je razmeroma

¹ Prispevek je pripravljen na podlagi analize pravne ureditve in sodne prakse, ki jo je avtor izdelal za Novo Ljubljansko banko, d.d.

ustalila. Banka mora potrošnika na dovolj pregleden način seznaniti z možnostjo sprememb menjalnega tečaja ter posledicami za višino njegovih finančnih obveznosti po pogodbi. Če banka pojasnilne obveznosti ni zadovoljivo opravila, sodišča praviloma ugotovljajo nepoštenost valutne klavzule in ničnost (večinoma celotne) kreditne pogodbe, pri čemer pa ničnost ni samodejna, temveč je rezultat skrbne presoje okoliščin konkretnega primera.²

Posledica ničnosti pogodbe je med drugim, da mora vsaka pogodbená stranka drugi vrniti vse, kar je od nje prejela na podlagi nične pogodbe. Tudi Sodišče EU razlaga, da nepošten pogodbeni pogoj ne more imeti učinkov za potrošnika, zato mora biti posledica sodne ugotovitve nepoštenosti takega pogoja vnovična vzpostavitev pravnega in dejanskega položaja potrošnika, v katerem bi ta bil, če tega pogoja ne bi bilo.³ Pri nični potrošniški kreditni pogodbi mora torej kreditojemalec banki vrniti celotni znesek kredita, ki ga je prejel (oziroma še neodplačani del tega zneska), banka pa mora kreditojemalcu vrniti njegova morebitna preplačila, do katerih je prišlo zaradi nične pogodbene klavzule. Ker so bili krediti v švicarskih frankih ob ugotovitvi ničnosti pogodb večinoma že odplačani, vračilo presežnega dela plačila od bank večinoma zahtevajo potrošniki, ki so bili kreditojemalci. V zvezi s tem se je postavilo vprašanje, od kdaj dalje teče zastaranje potrošnikovega kondicijskega zahtevka proti banki iz naslova nične kreditne pogodbe. Sodna praksa o tem še ni izoblikovala enotnega stališča. Zlasti ni jasno, koliko je treba pri določitvi začetka zastaralnega roka upoštevati subjektivne vidike. Vprašanje je večkrat obravnavalo tudi Sodišče EU, saj je sodnih sporov v zvezi s potrošniškimi krediti v tujih valutah veliko tudi v drugih evropskih državah.

Namen tega članka je preučiti zastaranje kondicijskih zahtevkov iz ničnih kreditnih pogodb glede na zakonsko ureditev zastaranja ter z njo povezano pravno teorijo in sodno prakso. Pri tem je treba upoštevati tudi sodno prakso Sodišča EU glede učinkovitega varstva pravic potrošnikov v zvezi z nepoštenimi pogodbenimi pogoji. Na podlagi tega bodo opredeljena merila, ki bi omogočila čim jasnejšo določitev začetka teka zastaralnega roka na način, ki bi omogočal predvidljivost in jasnost v pravnem prometu.

2. Splošno o ureditvi teka zastaranja

V slovenskem pravu zastaranje terjatev splošno ureja Obligacijski zakonik (OZ).⁴ V 335. členu določa, da z zastaranjem preneha pravica zahtevati izpolnitev obveznosti. Zastaranje pa

² Glej zlasti odločbe Vrhovnega sodišča RS II Ips 137/2018 z dne 25. oktobra 2018, II Ips 8/2022 z dne 19. aprila 2023, II Ips 54/2023 z dne 20. septembra 2023, II Ips 49/2003 in II Ips 56/2023 z dne 18. oktobra 2023, II Ips 52/2023 z dne 16. novembra 2023, II Ips 72/2023 z dne 22. novembra 2023 in II Ips 37/2023 z dne 20. marca 2024.

³ Sodba Sodišča EU v zadevi C-154/15, C-307/15 in C-308/15 *Gutiérrez Naranjo in drugi* z dne 21. decembra 2016, točka 61. Enako sodba v zadevi C-520/21 *Arkadiusz Szcześniak proti Bank M. SA* z dne 15. junija 2023, točka 57.

⁴ Uradni list RS, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631.

nastopi, ko preteče z zakonom določeni čas, v katerem bi bil upnik lahko zahteval izpolnitev obveznosti. Z zastaranjem torej preneha upnikov pravovarstveni zahtevki, ne preneha pa sama materialnopravna terjatev. Ta ostaja v veljavi in jo lahko dolžnik še vedno prostovoljno izpolni. Dolžnikova obveznost postane »naravna«,⁵ neiztožljiva, pri čemer pa sodišče zastaranje upošteva le, če se dolžnik nanj sklicuje.⁶

Splošno pravilo iz prvega odstavka 336. člena OZ določa, da zastaranje začne teči prvi dan po dnevu, ko je upnik imel pravico terjati izpolnitev obveznosti, če za posamezne primere ni z zakonom določeno kaj drugega.⁷ Zastaranje nastopi, ko izteče zadnji dan z zakonom določenega časa – zastaralnega roka (337. člen OZ). Tek zastaranja od zapadlosti terjatve do izteka zastaralnega roka ni vedno neprekinjen, saj nekatere okoliščine po zakonu vplivajo na tek zastaralnih rokov, in sicer tako, da zastaranje (začasno) zadržijo ali ga povsem pretrgajo (tako da zastaralni rok začne teči znova od začetka).⁸

Po splošnem pravilu začne zastaranje teči takoj po koncu dneva, v katerem je terjatev dospela, tj. ko je nastopil dogovorjeni trenutek izpolnitve. Ta je lahko točno določen z datumom in uro ali s potekom izpolnitvenega roka. Če se izpolnitveni rok izteče 1. januarja, dospelost torej nastopi že 1. januarja, zastaranje pa začne teči 2. januarja.⁹ Če trenutek ali rok izpolnitve ni določen, lahko po 289. členu OZ upnik zahteva izpolnitev obveznosti takoj, kar pomeni, da zastaranje začne teči z začetkom naslednjega dneva po nastanku terjatve. Ko je za dospelost terjatve potrebna kakšna aktivnost upnika (na primer poziv, opomin ali izdaja računa), po stališču sodne prakse terjatev dospe s takim dejanjem; če pa je upnik pasiven, terjatev dospe po poteku primerne roka za to dejanje.¹⁰ Upnikov opomin je pogoj za nastanek dolžnikove zamude, ni pa pogoj za začetek teka zastaranja.¹¹

Poleg splošnega pravila OZ določa še več posebnih pravil o začetku teka zastaranja pri posameznih vrstah obveznosti, in sicer tako v oddelku o zastaranju kot tudi v drugih delih zakona. Če je vsebina dolžnikove obveznosti negativna, je posebno določilo vsebovano že v drugem odstavku 336. člena OZ, po katerem zastaranje začne teči prvi dan po dnevu, ko je dolžnik

⁵ Člen 192 OZ določa, da ni mogoče zahtevati nazaj tistega, kar je bilo dano ali storjeno, da bi bila izpolnjena kakšna naravna obveznost ali kakšna moralna dolžnost. Glej sklep Vrhovnega sodišča RS v zadevi II Ips 50/2023 z dne 19. julija 2023, točka 18.

⁶ V. Kranjc v: M. Juhart in N. Plavšak (ur.), str. 90–92.

⁷ Zakon sicer pozna še več posebnih pravil o začetku teka zastaranja pri posameznih vrstah obveznosti. Glej V. Kranjc, str. 449–450.

⁸ Glej M. Damjan, str. 171–212.

⁹ N. Zupan, str. 105.

¹⁰ Odločbe Vrhovnega sodišča RS v zadevah II Ips 404/2008 z dne 17. junija 2010, II Ips 784/2005 z dne 27. marca 2008 in II Ips 619/2006 z dne 8. januarja 2009.

¹¹ N. Zupan, str. 105. V. Kranjc v: M. Juhart in N. Plavšak (ur.), str. 450.

ravnal proti obveznosti, da česa ne stori, da kaj opusti ali kaj trpi. Šele z dnem dolžnikove kršitve pasivne obveznosti nastane možnost, da upnik od dolžnika terjaja izpolnitev v obliki opuščanja kršitve.¹²

Zastaranje občasnih dajatev in anuitet po 347. členu OZ teče od zapadlosti vsake posamezne dajatve. Zastaranje same pravice, iz katere izhajajo občasne terjatve, začne po 348. členu OZ teči z zapadlostjo najstarejše neizpolnjene terjatve, po kateri dolžnik ni izvršil nobene dajatve več. Ureditev zastaranja odškodninskih terjatev je najkompleksnejša in je vezana na mešanico subjektivnih in objektivnih elementov. Začetek teka zastaranja za odškodninske terjatve je določen v 352. do 353. členu OZ, in sicer je v različnih položajih vezan na: trenutek, ko je oškodovanec zvedel za škodo in za tistega, ki jo je povzročil; trenutek nastanka škode; polnoletnost oškodovanca ali storitev kaznivega dejanja korupcije. Poleg tega nekateri drugi zakoni predpisujejo več posebnih zastaralnih rokov za posebne vrste terjatev, in zanje določajo še drugačne začetke teka zastaranja.¹³

Pri »gospodinjskih« občasnih terjativah, za katere 355. člen OZ predpisuje enoletni zastaralni rok, zastaranje začne teči po poteku leta, v katerem je terjatev dospela v plačilo. Pri terjativah iz zavarovalnih pogodb začne po 357. členu OZ zastaranje teči od prvega dne po preteku koledarskega leta, v katerem je terjatev nastala. Če je za zastaranje kakšne terjatve določeni čas krajši kot dve leti, upnik pa je mladoletnik, ki nima zastopnika, ali kakšna druga poslovno nesposobna oseba brez zastopnika, začne po tretjem odstavku 362. člena OZ zastaranje te terjatve teči takrat, ko postane upnik poslovno sposoben ali ko dobi zastopnika. Posojiljemalčeva pravica, da zahteva izročitev določene stvari, po 571. členu OZ zastara v treh mesecih, odkar je prišel posojilodajalec v zamudo, vsekakor pa v enem letu od sklenitve pogodbe. Pri regresnih zahtevkih plačnika odškodnine zoper delavca, ki je povzročil škodo namenoma ali iz hude malomarnosti (četrti odstavek 147. člena OZ), oziroma pravne osebe zoper organ, ki je pri opravljanju ali v zvezi z opravljanjem svojih funkcij povzročil škodo tretji osebi (tretji odstavek 148. člena OZ), začne zastaranje teči z dnem, ko je bila odškodnina plačana. Zastaranje terjatev prejemnika nakazila zoper nakazanca začne po 1039. členu OZ teči, ko nakazanec sprejme nakazilo; če ga je sprejel, preden je bilo dano prejemniku, pa takrat, ko mu je bilo dano.¹⁴

V navedenih primerih so posebna pravila o začetku teka zastaranja v zakonu določena izrecno. V nekaterih drugih položajih pa je treba taka posebna pravila (ki vsaj delno odstopajo od 336. oziroma 337. člena OZ) šele oblikovati glede na naravo razmerja in ob upoštevanju drugih

¹² V teoriji se ugotavlja, da to pravilo o začetku zastaranja pride v poštev zlasti pri trajajočih oziroma ponavljajočih se kršitvah dolžnikove pasivne obveznosti. N. Zupan, str. 104–105.

¹³ Glej N. Zupan, str. 130–136.

¹⁴ V. Kranjc v: M. Juhart, N. Plavšak (ur.), str. 449–450.

materialnopravnih pravil.¹⁵ Sodna praksa je na primer zavzela stališče, da v položaju vzajemno neizpolnjenih pogodb glede na pravilo o sočasni izpolnitvi ne more teči zastaranje zgolj ene terjatve, dokler vzajemni nasprotni terjatvi ostajata neizpolnjeni. Dokler je iztožljiva ena terjatev, mora biti iztožljiva tudi druga.¹⁶

Pomembno je tudi pravilo o odlogu začetka teka zastaranja iz 361. člena OZ, ki določa, da zastaranje, ki ni moglo začeti teči zaradi kakšnega zakonitega vzroka, začne teči takrat, ko ta vzrok preneha. Gre za vzroke za zadržanje zastaranja iz 358., 359. in 360. člena OZ (zastaranje ne teče za terjatve med določenimi osebami, za terjatve določenih oseb in v času nepremagljivih ovir, ko ni bilo mogoče sodno zahtevati izpolnitve obveznosti).¹⁷ Zadržanje zastaranja po drugih predpisih povzroči tudi začetek nekaterih postopkov, na primer insolvenčnih postopkov ali postopkov mediacije, vendar ti postopki navadno ne vplivajo na sam začetek teka zastaranja.¹⁸

3. Zastaranje kondikcijskega zahtevka pri ničnih poslih

Ničen pravni posel je absolutno neveljaven, kar pomeni, da ne ustvari (nameravanih) pravic in obveznosti med pogodbenima strankama.¹⁹ Če niso podani pogoji za konverzijo nične pogodbe v drugo, veljavno pogodbo (89. člen OZ) ali za konvalidacijo nične pogodbe (90. člen OZ), potem je vse, kar sta stranki izpolnili na podlagi take pogodbe, izpolnjeno brez veljavne pravne podlage. Po 87. členu OZ mora zato vsaka pogodbeni stranka vrniti drugi vse, kar je prejela na podlagi nične pogodbe; če to ni mogoče ali če narava tistega, kar je bilo izpolnjeno, nasprotuje vrnitvi, pa mora dati ustrezno denarno nadomestilo po cenah v času, ko je izdana sodna odločba, če zakon ne določa česa drugega. Pri tem zakonskem določilu gre za poseben primer uporabe splošnega pravila o neupravičeni pridobitvi iz 190. člena OZ, po katerem je tisti, ki je bil brez pravnega temelja obogaten na škodo drugega, prejeta dolžan vrniti, če je to mogoče, sicer pa nadomestiti vrednost dosežene koristi. V teoriji sicer ni enotnega stališča, ali se za vračanje koristi uporablja vrnitveno ali obogatitveno načelo.²⁰

¹⁵ Prav tam.

¹⁶ Sklep Vrhovnega sodišča RS II Ips 65/2019 z dne 6. februarja 2020. N. Zupan, str. 105–106.

¹⁷ N. Zupan, str. 106.

¹⁸ M. Damjan, str. 195–204.

¹⁹ N. Plavšak v: N. Plavšak, M. Juhart in R. Vrenčur, str. 429. M. Dolenc v: D. Možina (ur.), str. 508.

²⁰ L. Varanelli, str. 254–255. N. Plavšak v: N. Plavšak, M. Juhart in R. Vrenčur, str. 430. M. Dolenc v: D. Možina (ur.), str. 508–510. Dolenc poudarja, da je ureditev po 87. členu OZ specialna, tako da se za kondikcijske zahtevke pri nični pogodbi uporabljajo splošne določbe OZ o neupravičeni pridobitvi le glede vprašanj, ki v 87. členu OZ niso urejena.

Stranka, ki je opravila izpolnitev na podlagi nične pogodbe (navadno misleč, da je pogodba veljavna), ima pravico zahtevati vračilo te izpolnitve, pri čemer zahtevk ni neposredna posledica ničnosti, temveč nastane zaradi izpolnitve brez veljavne pravne podlage.²¹ Če je nično pogodbo izpolnila samo ena stranka, ima samo ta kondikijski zahtevk. Če sta jo izpolnili obe stranki, ima vsaka od njiju kondikijski zahtevk zoper drugo stranko.²² Pravica do uveljavljanja ničnosti (z ugotovitvenim zahtevkom) s potekom časa ne ugasne (93. člen OZ), kondikijski zahtevk pa je po svoji naravi terjatev in torej lahko zastara. Ohranitev izpolnitve iz nične pogodbe sama po sebi ni nedopustna, čeprav lahko ničnost sodišče upošteva po uradni dolžnosti. Upnik kondikijskega zahtevka mora zato sam poskrbeti za uveljavitev svoje pravice, če je dolžnik ne izpolni prostovoljno.²³

Zakon ne določa posebnih pravil o zastaranju kondikijskih zahtevkov na podlagi nične pogodbe, zato je treba zanje smiselno uporabiti splošno pravilo o zastaranju terjatev iz prvega odstavka 336. člena OZ, po katerem zastaranje začne teči prvi dan po dnevu, ko je upnik imel pravico terjati izpolnitev obveznosti.²⁴ Za zastaranje kondikijskega zahtevka iz nične pogodbe je torej odločilno vprašanje, kdaj zapade ta zahtevk. Ničnost pogodbe učinkuje neposredno na podlagi zakona, *ex lege*. Pogodbeni stranki ni treba uveljavljati posebnega oblikovalnega zahtevka, da bi dosegla neveljavnost pogodbe, pri kateri obstaja ničnostni razlog.²⁵ Ker obveznost na podlagi nične pogodbe sploh ne nastane, obstaja povračilna obveznost takoj, ko je opravljena izpolnitev z vsebino obveznosti iz nične pogodbe.²⁶

Vendar iz formulacije prvega odstavka 336. člena OZ ni jasno, ali za začetek teka zastaranja zadošča že objektivni obstoj pogojev za sodno uveljavljanje terjatve ali pa zastaranje teče šele, odkar je upnik vedel ali bi vsaj moral vedeti za možnost sodnega uveljavljanja svoje konkretne terjatve.²⁷ Subjektivni vidik je posebej pomemben prav pri kondikijskih zahtevkih iz ničnih pogodb, saj se pogodbeni stranka ob izpolnitvi navadno ne zaveda, da obveznost ni veljavna in da podlaga za izpolnitev ne obstaja. Čeprav ima pravico zahtevati vračilo že takoj po izpolnitvi, stranka dejansko učinkovito možnost uveljavljanja zahtevka za povračilo tega, kar je dala brez podlage, dobi šele, ko se seznanj z ničnostjo pogodbe. Šele tedaj se lahko zaveda, da ima na voljo kondikijski zahtevk. Če bi merilo iz prvega odstavka 336. člena OZ razlagali kot strogo objektivno, torej vezano le na dan zapadlosti terjatve, bi se lahko pogosto zgodilo,

²¹ N. Plavšak v: N. Plavšak, M. Juhart in R. Vrenčur, str. 429.

²² M. Juhart, str. 337.

²³ Prav tam, str. 338.

²⁴ Prav tam, str. 338. Sklep Vrhovnega sodišča RS II Ips 14/2020 z dne 6. novembra 2020, točki 18 in 19.

²⁵ M. Juhart, str. 335.

²⁶ N. Plavšak v: N. Plavšak, M. Juhart in R. Vrenčur, str. 431.

²⁷ L. Varanelli, str. 272–273.

da bi kondikcijski zahtevek zastaral, še preden bi stranka sploh izvedela za ničnostni razlog. To bi močno omejilo njeno pravico do pravnega varstva.²⁸ Glede na to je po začetnem nihanju sodne prakse²⁹ Vrhovno sodišče glede začetka teka zastaranja kondikcijskih zahtevkov sprejelo podobno merilo, kot velja za zastaranje odškodninskih zahtevkov: zastaranje začne teči, ko se upnik kondikcijskega zahtevka zaveda ali bi se vsaj moral zavedati, da je pogodba nična, in lahko vložiti kondikcijsko tožbo.³⁰

Za začetek zastaranja je torej treba ugotoviti, v katerem trenutku se je stranka zavedala (oziroma bi se z ustrezno skrbnostjo morala zavedati) možnosti, da zahteva vračilo danega. Menim, da ni primerno šteti, da stranka za ničnost posla ve šele, ko je ničnost ugotovljena s pravnomočno sodbo. Ker zahtevek za ugotovitev ničnosti časovno ni omejen, bi namreč takšno stališče pravzaprav izključilo zastaranje kondikcijskih zahtevkov iz ničnih pogodb, za kar pa v zakonu ni podlage. Sistemsko ni videti utemeljenega razloga, zakaj bi bili prav ti zahtevki z vidika zastaranja privilegirani pred drugimi vrstami terjatev, na primer pred odškodninskimi zahtevki, o možnosti zastaranja katerih ni dvoma. Prav tako ni mogoče sprejeti stališča, da začne zastaranje zahtevka teči šele, ko stranka vložiti tožbo za ugotovitev ničnosti, češ da šele tedaj ve za okoliščine, ki utemeljujejo ničnost. Po tem stališču bi bila namreč določitev začetka zastaralnega roka prepuščena enostranski odločitvi upnika – torej prav stranke, od katere se pričakuje, da v razumnem času uveljavlja svoje pravice. Zastaralni rok naj bi spodbujal upnika k aktivnemu uveljavljanju terjatve v razumnem roku, ne pa zavlačevanju z vložitvijo tožbe.³¹

Institut zastaranja najprej varuje dolžnika, saj se ta s potekom časa navadno čedalje težje brani pred upnikovim zahtevkom. Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) je v svoji praksi večkrat potrdilo, da pravila o zastaranju služijo zagotovitvi pravne varnosti in zaščiti tožencev pred starimi zahtevki, pred katerimi se je težje obraniti – posredno služijo torej preprečevanju krivic, do katerih bi lahko prišlo, če bi sodišča odločala o časovno oddaljenih dogodkih na podlagi dokazov, ki so postali nezanesljivi in pomanjkljivi.³² Poleg tega upnikova pasivnost v

²⁸ M. Juhart, str. 339.

²⁹ Višje sodišče v Ljubljani je na primer v sklepu I Cpg 121/2012 z dne 20. aprila 2010 zavzelo celo stališče, da zahtevek za vračilo tega, kar je bilo izpolnjeno na podlagi nične pogodbe, ne zastara, saj je vezan na pravico do uveljavljanja ničnosti, ki s potekom časa ne preneha.

³⁰ Sodbi Vrhovnega sodišča RS II Ips 229/2014 z dne 2. julija 2015 in II Ips 226/2014 z dne 31. marca 2016. Glej tudi M. Dolenc v: D. Možina (ur.), str. 515; in L. Varanelli, str. 274.

³¹ Glej N. Zupan, str. 59–62.

³² Glej na primer odločbe ESČP v zadevah *Stubblings in drugi proti Združenemu kraljestvu* z dne 22. oktobra 1996, *Stagno proti Belgiji*, št. 1062/07, z dne 7. julija 2009, *Bogdel proti Litvi*, z dne 26. novembra 2013, *Howald Moor in drugi proti Švici*, št. 52067/10 in 41072/1, z dne 11. marca 2014. V sodni praksi ESČP zasledimo tudi stališče, da je z vidika pravne varnosti in gotovosti kot sestavin načela vladavine prava problematična tudi popolna odsotnost časovnih omejitev. Argumenti ESČP v zadevi *Volkov proti Ukrajini*, št. 21722/11, sodba z dne 9. aprila 2013, smiselno veljajo tudi za zastaranje v zasebnopravnih razmerjih.

določenem obdobju ustvarja pri dolžniku videz, da šteje upnik dogodek, iz katerega bi lahko nastal zahtevek, za zaključen. Iz načel vestnosti in poštenja (5. člen OZ) ter skrbnosti v pravnem prometu (6. člen OZ) sledi, da mora upnik v razumnem času poskrbeti za uveljavljanje svoje terjatve, v nasprotnem primeru prevlada interes nasprotne stranke po odpravi pravne negotovosti, ali bo do uveljavljanja zahtevka prišlo ali ne.³³

Če pa upnik po drugi strani v konkretnem položaju dejansko ni imel učinkovite možnosti uveljavljanja svoje pravice (ker na primer zanjo sploh ni vedel), mu pasivnosti ne moremo očitati. V takem položaju bi zastaranje pomenilo nesorazmeren poseg v njegovo ustavno in konvencijsko pravico do pravnega varstva, kar potrjuje tudi sodna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice.³⁴ Institut zastaranja pa zasleduje tudi javni interes, da se negotovost, povezana z možnostjo uveljavljanja zahtevkov, zaradi pravne varnosti čim prej konča in tako preprečijo zahtevni in dragi sodni postopki o oddaljeni preteklosti. Pri oblikovanju in uporabi pravil o zastaranju gre torej za iskanje občutljivega ravnotežja med interesi upnika, dolžnika in pravnega reda. Ti cilji so med seboj neločljivo prepleteni.³⁵

Glede na to je primerno stališče, da zastaranje kondicijske terjatve iz nične pogodbe začne teči prvi dan po tem, ko upnik izve za obstoj ničnostnega razloga in možnost zahtevati vračilo, oziroma po tem, ko bi se ničnostnega razloga in njegovih posledic vsaj moral zavedati, če bi bil v pravnem prometu ravnal z ustrežno skrbnostjo, kot jo zahteva 6. člen OZ.³⁶ Da se ne nagradi neskrbnega upnika, ki se ne briga za svoje posle, je treba subjektivno merilo upnikovega poznavanja svojih pravnih možnosti delno korigirati z objektiviziranim standardom povprečno skrbnega upnika v podobnem položaju. Skrbnost je pravni standard, ki ga vsebinsko napolnjuje (povprečno) ravnanje večine subjektov enakih značilnosti v enakovrstnih okoliščinah kot ravnanje, ki se ga presoja.³⁷ Ugotoviti je treba torej, kdaj bi povprečen upnik v podobnem položaju ugotovil, da je pogodba nična in da lahko zahteva vračilo na njeni podlagi danega. Merilo je podobno standardu običajno skrbnega in razumnega oškodovanca, ki ga uporablja

³³ M. Juhart, str. 339–340. Glej sodbo Višjega sodišča v Celju Cp 145/2000 z dne 4. maja 2000 in sodbo Višjega sodišča v Kopru II Cpg 207/2018 z dne 22. novembra 2018. Tudi sodna praksa Sodišča EU upošteva, da so zastaralni roki na splošno namenjeni zagotavljanju pravne varnosti. Glej na primer sodbo Sodišča EU v zadevi C-387/17 *Fallimento Traghetti del Mediterraneo* z dne 23. januarja 2019, točka 71.

³⁴ N. Zupan, str. 59. Odločbi ESČP v zadevah *Loste proti Franciji*, št. 59227/12, točke 75–77; ter *Béles in drugi proti Češki Republiki*, št. 47273/99, točki 60–61.

³⁵ D. Možina, str. 227–228. N. Zupan, str. 60.

³⁶ L. Varanelli, str. 275, meni, da je dan, ko je oseba vedela ali bi morala vedeti o pravici zahtevati nazaj, kar je dala na podlagi nične pogodbe, lahko prav dan, ko je sodišče pravnomočno ugotovilo ničnost take pogodbe.

³⁷ N. Plavšak v: N. Plavšak, M. Juhart in R. Vrenčur, str. 180–181.

sodna praksa pri presoji, kdaj je oškodovanec izvedel za škodo in povzročitelja, kar v skladu s prvim odstavkom 352. člena OZ sproži tek zastaranja odškodninskih zahtevkov.³⁸

4. Praksa Sodišča EU o zastaranju kondikcijskih zahtevkov iz ničnih potrošniških pogodb

Kot je bilo že omenjeno, se je v zadnjem obdobju vprašanje zastaranja kondikcijskih zahtevkov iz ničnih pogodb postavljalo zlasti glede kreditnih pogodb, nominiranih v švicarskih frankih, pri katerih so sodišča ničnost ugotovila zaradi kršitev pravil o varstvu potrošnikov glede nepoštenih pogodbenih pogojev. Sodna praksa Sodišča EU na področju potrošniškega prava ne vpliva le na vprašanje veljavnosti potrošniških kreditnih pogodb, ampak razmeroma obsežno razlaga tudi pravila o zastaranju kondikcijskih zahtevkov potrošnikov iz ničnih pogodb. Pri tem je zanimivo, da vprašanje zastaranja v zakonodaji EU ni urejeno, ampak so vsa stališča v zvezi z njim izvedena iz zahteve po učinkovitem varstvu pravic potrošnikov.

Sodišče EU v svoji praksi sledi stališču, da je določitev pravil zastaranja avtonomna odločitev nacionalnega prava, vendar nacionalna pravila o zastaranju potrošniku ne smejo odvzeti možnosti učinkovitega sodnega varstva pravic, ki mu jih daje zakonodaja Evropske unije. V združenih zadevah *Raiffeisen Bank* in *BRD Groupe Société Générale*³⁹ iz leta 2020 je Sodišče EU poudarilo, da Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah⁴⁰ dr zavam članicam nalaga, da zagotovijo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nepoštenih pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.⁴¹ Na podlagi tega je presodilo, da ni v neskladju z Direktivo 93/13/EGS nacionalna ureditev, po kateri tožba za ugotovitev ničnosti nepoštenega pogoja iz potrošniške pogodbe ne zastara, ampak lahko zastara tožba za uveljavljanje restitucijskih učinkov ugotovljene ničnosti. Ta rok za potrošnika ne sme biti manj ugoden od roka, ki velja za podobna nacionalna pravna sredstva (načelo enakovrednosti), in v praksi ne sme onemogočati ali čezmerno oteževati uresničevanja pravic, ki jih daje Direktiva 93/13/EGS (načelo učinkovitosti).⁴² Na podlagi teh izhodišč je Sodišče EU presodilo, da ni združljiva s pravom EU romunska ureditev oziroma sodna praksa, po kateri triletni rok za vložitev tožbe za vračilo

³⁸ V. Kranjc, str. 479. Glej na primer sodbo Višjega sodišča v Celju Cp 433/2020 z dne 18. novembra 2020 ter sodbi Višjega sodišča v Ljubljani II Cp 100/99 z dne 10. novembra 1999 in II Cp 826/2018 z dne 25. julija 2018.

³⁹ Sodba Sodišča EU v združeni zadevi C-698/18 in C-699/18 *SC Raiffeisen Bank SA proti JB* in *BRD Groupe Société Générale SA proti KC* z dne 9. julija 2020.

⁴⁰ Uradni list EU L 95, 21. april 1993, str. 29–34.

⁴¹ Točka 52 sodbe v zadevi *Raiffeisen Bank*.

⁴² Prav tam, točka 58. Glej tudi sodbi Sodišča EU v zadevah C-485/19 *LH proti Profi Credit Slovakia s.r.o.* z dne 22. aprila 2021, točka 52, in C-230/24 *MF proti Banco Santander, SA* z dne 13. marca 2025, točka 37.

zneskov, ki so bili neupravičeno plačani na podlagi nepoštenega pogodbenega pogoja, teče že od izpolnitve nične pogodbe, če pri tem velja neizpodbitna domneva, da bi potrošnik moral že ob izpolnitvi pogodbe vedeti za nepoštenost pogodbenih pogojev. Pri tem je bila ključna ugotovitev, da za druge podobne tožbe v nacionalni zakonodaji roki tečejo šele od sodne ugotovitve ničnosti pogodbe dalje.⁴³

V združenih zadevah *Caixabank in Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*⁴⁴ je Sodišče EU ob upoštevanju istih izhodišč (in le nekaj dni pozneje) odločilo, da pravo EU ne nasprotuje nacionalni ureditvi, ki predpisuje zastaralni rok za tožbo za uveljavljanje restitucijskih učinkov ugotovljene ničnosti, če sta upoštevana načeli enakovrednosti in učinkovitosti.⁴⁵ Začetek teka tega roka in njegovo trajanje pa ne smeta biti določena tako, da bi praktično onemogočala ali čezmerno oteževala uresničevanje pravice potrošnika, da zahteva tako vračilo.⁴⁶ Sodišče je najprej ugotovilo, da je petletni zastaralni rok za tožbo, s katero se uveljavlja restitucijski učinek ničnosti, načeloma primeren in ni tak, da bi uresničevanje pravic, ki jih podeljuje Direktiva 93/13/EGS, praktično onemogočal ali čezmerno oteževal.⁴⁷ Je pa po presoji Sodišča EU kršilo načeli učinkovitosti in pravne varnosti pravilo, da začne petletni zastaralni rok teči že od sklenitve pogodbe, in to ne glede na to, ali je potrošnik tedaj že bil seznanjen ali bi vsaj razumno lahko bil seznanjen z nepoštenostjo pogodbenega pogoja.⁴⁸

To argumentacijo je Sodišče EU ponovilo v zadevi *BNP Paribas Personal Finance*⁴⁹ iz leta 2021. Uveljavljanje zastaralnega roka zoper restitucijske zahtevke, ki jih vložijo potrošniki, samo po sebi ni v nasprotju z načelom učinkovitosti, če z uporabo takega roka potrošnikom ni v praksi onemogočeno ali pretirano oteženo izvrševanje pravic.⁵⁰ Po mnenju Sodišča EU je petletni zastaralni rok za uveljavljanje potrošnikovih zahtevkov za vračilo neupravičeno plačanih zneskov, načeloma sprejemljiv, če je določen in vnaprej znan. Vendar je ta zastaralni

⁴³ *Raiffeisen Bank*, točka 83.

⁴⁴ Sodba Sodišča EU v združenih zadevi C-224/19 in C-259/19 *CY proti Caixabank SA ter LG in PK proti Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA* z dne 16. julija 2020.

⁴⁵ V zadevi *MF proti Banco Santander* je Sodišče EU potrdilo, da za kondicijsko tožbo zaradi ničnosti nepoštenega pogodbenega pogoja po Direktivi 93/13 lahko velja zastaralni rok, če ta ni manj ugoden od zastaralnega roka, ki se uporablja za tožbe zaradi kršitve nacionalnega prava, ki imajo podoben predmet in podlago. Sodba Sodišča EU v zadevi C-230/24 *MF proti Banco Santander, SA* z dne 13. marca 2025, točki 33 in 37.

⁴⁶ Prav tam, točki 84 in 92.

⁴⁷ Sodišče pri tem opozarja, da je v predhodni sodni praksi že štel, da so zastaralni roki treh let (sodba v zadevi C-542/08 *Barth* z dne 15. aprila 2010, točka 28) ali dveh let (sodba v zadevi C-427/10 *Banca Antoniana Popolare Veneta* z dne 15. decembra 2011, točka 25) v skladu z načelom učinkovitosti. Prav tam, točka 87.

⁴⁸ Prav tam, točka 91.

⁴⁹ Sodba Sodišča EU v združenih zadevah od C-776/19 do C-782/19 *VB in drugi proti BNP Paribas Personal Finance SA in AV in drugi proti BNP Paribas Personal Finance SA in Procureur de la République* z dne 10. junija 2021.

⁵⁰ Prav tam, točka 20.

rok lahko združljiv z načelom učinkovitosti le, če je imel potrošnik možnost, da se seznanj s svojimi pravicami, preden je ta rok začel teči ali je potekel. Ta pogoj po presoji Sodišča EU ni izpolnjen, če zastaralni rok začne vedno teči z dnem sprejetja kreditne ponudbe, saj obstaja nevarnost, da bi se ta rok iztekel, še preden bi se potrošnik lahko seznanil z nepoštenostjo pogoja iz zadevne pogodbe.⁵¹

V zadevi *Caixabank in drugi*⁵² iz leta 2024 je Sodišče EU ponovilo, da mora zastaralni rok dejansko zadostovati za to, da lahko potrošnik pripravi in vložiti učinkovito pravno sredstvo za uveljavljanje restitucijskih zahtevkov, ki temeljijo na nepoštenosti pogodbenega pogoja. Zastaralni rok je združljiv z načelom učinkovitosti le, če je imel potrošnik možnost, da se seznanj s svojimi pravicami, preden je ta rok začel teči ali je potekel.⁵³ Sodišče EU je dodatno pojasnilo, da pri tem zadošča, da je potrošnik seznanjen z dejstvi, ki pomenijo nepoštenost pogodbenega pogoja, ampak mora biti potrošnik seznanjen tudi s svojimi pravicami glede uveljavljanja ničnosti in mora imeti na voljo dovolj časa, da lahko v ta namen pripravi in vložiti tožbo.⁵⁴ Zato z Direktivo 93/13/EGS po presoji Sodišča EU ni bil združljiv v španskem pravu določen desetletni zastaralni rok, ki je začel teči že od trenutka, ko je potrošnik na podlagi nepoštenega pogodbenega pogoja banki plačal sporne stroške, katerih vračilo zahteva s tožbo. Prav tako glede na sodbo v zadevi *F C C in M A B proti Caixabank* zastaralni rok za vložitev tožbe za vračilo potrošnikovih stroškov na podlagi nepoštenega pogodbenega pogoja ne sme začeti teči na dan tega plačila, če potrošnik tedaj ni vedel oziroma ni mogel razumno vedeti za nepoštenost tega pogoja.⁵⁵

Sodišče EU je še poudarilo, da je raven obveščenosti potrošnika navadno nižja od ravni, ki jo ima prodajalec ali ponudnik, zato ni mogoče domnevati, da potrošnik pozna nacionalno sodno prakso s področja prava varstva potrošnikov, čeprav je ta ustaljena. Od prodajalcev ali ponudnikov se lahko zahteva, da se seznanijo s sodno prakso glede pogojev, ki jih uporabljajo v okviru redne poslovne dejavnosti, od potrošnikov pa ni mogoče pričakovati podobnega odnosa zaradi občasne ali celo izjemne narave sklenitve pogodbe, ki vsebuje tak pogoj. Obstoj ustaljene nacionalne sodne prakse v zvezi z ničnostjo podobnih pogojev zato ne zadošča kot dokaz, da je bil potrošnik seznanjen z nepoštenostjo pogodbenega pogoja in pravnimi posledicami, ki iz tega izhajajo. Zastaralni rok za vložitev tožbe za vračilo stroškov, ki jih je potrošnik plačal na podlagi nepoštenega pogodbenega pogoja, tako ne začne že teči na datum,

⁵¹ Prav tam, točki 46 in 47.

⁵² Sodba Sodišča EU v združenih zadevah od C-810/21 do C-813/21 *Caixabank in drugi proti WE in drugim* z dne 25. januarja 2024.

⁵³ Prav tam, točki 47 in 48.

⁵⁴ Prav tam, točka 50.

⁵⁵ Sodba Sodišča EU v zadevi C-484/21 *F C C in M A B proti Caixabank SA* z dne 25. aprila 2024, točka 37.

ko je nacionalno vrhovno sodišče v predhodni sodbi v ločeni zadevi za nepoštenega razglasilo standardiziran pogoj, ki ustreza temu pogoju iz te pogodbe.⁵⁶

Navedeno ne pomeni, da začne zastaranje kondicijske terjatve potrošnika vedno teči šele z izdajo sodbe, s katero je bila ugotovljena ničnost nepoštenega pogodbenega pogoja. V zadevi *GP in BG proti Banco Santander*⁵⁷ je Sodišče EU zapisalo, da lahko potrošnikov pogodbeni partner (na primer banka) dokaže, da je potrošnik vedel oziroma bi lahko razumno vedel za nepoštenost pogodbenega pogoja še pred izdajo sodbe, s katero je bila ugotovljena njegova ničnost, tako da predloži posebne dokaze, ki se nanašajo na njegovo razmerje do tega potrošnika v skladu z veljavnimi nacionalnimi dokaznimi pravili.⁵⁸ Za tak dokaz pa ni dovolj le obstoj jasne sodne prakse nacionalnega vrhovnega sodišča niti ne Sodišča EU v drugih podobnih primerih, saj od povprečnega potrošnika ni mogoče zahtevati, da se na lastno pobudo redno seznanja z odločitvami teh sodišč.⁵⁹

Iz navedene sodne prakse Sodišča EU sledi, da v skladu z Direktivo 93/13/EGS:

- potrošnikov zahtevkov za ugotovitev ničnosti pogodbenega pogoja ne sme biti vezan na rok;
- potrošnikov kondicijski zahtevki iz nične pogodbe je lahko vezan na zastaralni rok, pri čemer je določitev dolžine roka prepuščena nacionalni zakonodaji;
- petletni zastaralni rok za uveljavljanje potrošnikovega kondicijskega zahtevka je sprejemljiv, če je določen in vnaprej znan;
- bodisi začetek bodisi trajanje zastaralnega roka morata biti določena tako, da se rok ne izteče, še preden se je potrošnik lahko dejansko seznanil z nepoštenostjo pogodbenega pogoja in s tem povezanimi pravnimi posledicami ter imel dovolj časa za uveljavljanje pravnega varstva;
- zgolj izoblikovanje sodne prakse o tem vprašanju na nacionalni ravni ali pred Sodiščem EU ne zadošča kot dokaz, da je potrošnik vedel oziroma bi lahko razumno vedel za nepoštenost pogodbenega pogoja, ampak je to treba dokazati glede na konkretne okoliščine primera.

Pri uporabi sodne prakse Sodišča EU je sicer potrebna previdnost, saj stališča sodišča v okviru predhodnega odločanja niso neposreden pravni vir, ampak le razlagajo določbe direktive v kontekstu njenega prenosa v pravni red države članice. Odločitev o konkretnem sporu mora sodišče države članice opreti na nacionalni predpis, ki ga mora lojalno razlagati v skladu s cilji direktive, vendar v okviru njegovega možnega jezikovnega pomena.

⁵⁶ *Caixabank in drugi*, točke 59–61. *F C C in M A B proti Caixabank SA*, točka 47.

⁵⁷ Sodba Sodišča EU v zadevi C-561/21 *GP in BG proti Banco Santander, SA* z dne 25. aprila 2024.

⁵⁸ Prav tam, točka 41.

⁵⁹ Prav tam, točke 48–52 in 61.

5. Uporaba stališč Sodišča EU v odločbah Vrhovnega sodišča RS

5.1. Ključne sodbe Vrhovnega sodišča RS

Ugotovimo lahko, da je bila slovenska sodna praksa glede zastaranja kondikcijskih terjatev iz ničnih pravnih poslov že pred krediti v švicarskih frankih združljiva s predstavljeno sodno prakso Sodišča EU, saj je začetek zastaralnega roka v takih primerih vezala na subjektivna merila. Še vedno pa je treba glede na ta merila konkretizirati trenutek, ko se je upnik kondikcijskega zahtevka zavedal ali bi se moral zavedati, da je pogodba nična.⁶⁰ Vrhovno sodišče RS je to vprašanje obravnavalo v več primerih kreditnih pogodb med potrošniki in bankami, pri čemer je pri razlagi izrecno upoštevalo tudi stališča Sodišča EU.

V zadevi II Ips 14/2020 sta sodišči prve in druge stopnje kondikcijski zahtevek zavrnila zaradi zastaranja. Vrhovno sodišče je v razveljavitvenem sklepu opozorilo, da sodišči nista upoštevali potrošniške narave spornega razmerja in specifičnosti njene ureditve ter s tem povezane odločitve Sodišča EU v zadevi *Raiffeisen Bank*.⁶¹ Pojasnilo je, da bi v primerih, ko tožnik, ki mu ni mogoče očitati pomanjkljive skrbnosti, šele po izpolnitvi obveznosti izve za razlog ničnosti pogodbe in prikrajšanje, uporaba objektivnega kriterija izvotlila tožnikovo konvencijsko in ustavno varovano pravico do dostopa do sodišča. Zato je treba šteti, da je tožnik pridobil pravico terjati izpolnitev, ko ta pravica postane učinkovita, torej ko jo ima od seznanitve z dejstvi, ki utemeljujejo ničnost pravnega posla in prikrajšanje, možnost uveljavljati.⁶² Pri presoji trenutka seznanitve, ki je odločilen za začetek teka zastaralnega roka, se je mogoče opreti na primerjavo z merili, ki so se izoblikovala v literaturi in sodni praksi v zvezi z začetkom teka zastaranja odškodninskih terjatev v subjektivnem zastaralnem roku (po prvem odstavku 352. člena OZ). Ta so:

- da je pogoj seznanitve s škodo izpolnjen, ko je oškodovanec mogel ob običajni vestnosti izvedeti za vse elemente, ki mu omogočajo uveljaviti odškodninski zahtevek;
- da njegova malomarnost ne prepreči začetka teka zastaranja in
- da se je oškodovanec seznanil oziroma se je imel možnost seznaniti s škodo, ko je imel možnost ugotoviti tudi njen obseg.⁶³

Glede na to je po presoji Vrhovnega sodišča potrošniku treba dati na voljo razumen čas, v katerem se v zvezi s spornim razmerjem ne seznanile z vsemi pomembnimi dejanskimi

⁶⁰ Sodbi Vrhovnega sodišča RS II Ips 229/2014 z dne 2. julija 2015 in II Ips 226/2014 z dne 31. marca 2016. Glej tudi M. Dolenc v: D. Možina (ur.), str. 515; in L. Varanelli, str. 274.

⁶¹ Sklep Vrhovnega sodišča RS II Ips 14/2020 z dne 6. novembra 2020, točki 29 in 30.

⁶² Prav tam, točka 24.

⁶³ Prav tam, točka 27.

okolščinami, ampak tudi z njihovimi pravnimi posledicami in s svojim pravnim položajem. Ne zadošča, da je tožnik vedel, da je bil z odplačevanjem kredita po spornih pogojih finančno prikrajšan, ampak je moral imeti tudi razumen čas za seznanitev s pravno oceno o (morebitni) ničnosti pogodbene določbe. Vrhovno sodišče ni zavzelo dokončnega stališča, ali je v obravnavanem primeru kondicijska terjatev zastarala, ampak je nižjima sodiščema naložilo, naj presodita, katera možnost je primerna glede na interese banke in potrošnika: da zastaranje kondicijske terjatve do poteka razumnega časa za seznanitev s pravno oceno še ne teče, ali da teče, če je zakonski zastaralni rok dovolj dolg, da izvrševanje pravic tožnika ni bilo pretirano oteženo.⁶⁴

Na navedeno precedenčno odločitev se je Vrhovno sodišče izrecno sklicevalo v zadevi II Ips 67/2021, v kateri je iz sodne prakse Sodišča EU izločilo naslednja osnovna vodila:

- da sistem varstva, ki ga uvaja Direktiva 93/13/EGS, temelji na pojmovanju, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske moči in ravni obveščenosti, zaradi česar privoli v pogoje, ki jih je prej sestavil prodajalec ali ponudnik, ne da bi imel možnost vplivati na njihovo vsebino;
- da je pri presoji vprašanja, ali nacionalno pravo potrošniku onemogoča ali čezmerno otežuje uveljavljanje varstva iz Direktive 93/13/EGS, treba upoštevati tudi trajanje roka in način njegove uporabe, vključno z načinom sprožitve teka navedenega roka;
- da je pri vprašanju začetka teka zastaralnega roka treba upoštevati, da je mogoče, da potrošniki ne vedo, da je pogoj v pogodbi, sklenjeni s prodajalcem ali ponudnikom, nepošten ali da ne razumejo obsega svojih pravic, ki izhajajo iz Direktive 93/13/EGS; in
- zastaralni rok je lahko združljiv z načelom učinkovitosti le, če je imel potrošnik možnost, da se seznaní s svojimi pravicami, preden je ta rok začel teči ali je potekel.⁶⁵

Glede na navedeno je bilo po presoji Vrhovnega sodišča materialnopravno zmotno stališče nižjih sodišč, da je za začetek teka zastaranja ključen trenutek, ko so bile tožnici znane zgolj dejanske okoliščine, na katerih temelji zatrjevana ničnost sklenjene pogodbe. Zastaralni rok namreč lahko začne teči šele, ko bi potrošnik moral ali mogel vedeti ne samo za dejanske okoliščine, ampak tudi za nepoštenost oziroma ničnost pogodbenega pogoja. Za neutemeljenost kondicijskega zahtevka zaradi zastaranja zato ne zadošča ugotovitev, kdaj bi se potrošnik

⁶⁴ Prav tam, točka 34. Glej tudi N. Zupan, str. 138. Glede na stališče Sodišča EU v zadevi *BNP Paribas Personal Finance* (točka 42), da petletni zastaralni rok, če je določen in vnaprej znan, načeloma zadostuje, da lahko potrošnik pripravi in vloži učinkovito pravno sredstvo za uveljavljanje pravic v obliki restitucijskih zahtevkov, ki temeljijo na nepoštenosti pogodbenega pogoja, lahko ocenimo, da je tudi petletni splošni zastaralni rok, ki za take zahtevke velja po slovenskem pravu, po dolžini ustrezen. Odločilna je torej le opredelitev začetka teka tega roka, da bo združljiva z načelom učinkovitosti pravnega varstva potrošnika.

⁶⁵ Sklep Vrhovnega sodišča RS II Ips 67/2021 z dne 21. julija 2021, točka 29.

moral zavedati, da je prevzel tveganje valutnih sprememb. Potrošniku je treba dati razumen čas, v katerem se seznanijo s pravno oceno o (morebitni) ničnosti.⁶⁶

S konkretizacijo trenutka, ko se je potrošnik moral zavedati svojih pravnih možnosti, se je Vrhovno sodišče ukvarjalo v zadevi II Ips 68/2023, ki se sicer nanaša na nepošten pogoj v pogodbi o prodaji podrejenih obveznic banke. Sodišči prve in druge stopnje sta odločili, da je zastaralni rok začel teči šele, ko je tožnica postavila tožbeni zahtevek za ugotovitev ničnosti pogodbe. Vrhovno sodišče pa je s sklicevanjem na svoja stališča v zadevah II Ips 14/2020 in II Ips 67/2021 ter stališča Sodišča EU v zadevi *Raiffeisen Bank* presodilo, da se je tožnica ob potrebnih skrbnostih lahko seznanila z možnostmi pravnega varstva že, ko je prejela dokumentacijo, iz katere so bili razvidni posebni pogoji izdaje obveznic, ki so bili pozneje ugotovljeni za nične. Zlasti ker je Ustavno sodišče pred tem v odmevni pritožbi nazorno obrazložilo razliko med navadnimi in podrejenimi obveznicami.⁶⁷ V tej zadevi je torej po presoji Vrhovnega sodišča zastaranje kondikcijskega zahtevka iz nične pogodbe začelo teči še pred vložitvijo zahtevka za ugotovitev ničnosti pogodbe in pred vzpostavitvijo sodne prakse glede ničnosti potrošniških pogodb zaradi pomanjkljivo opravljene pojasnilne dolžnosti.

V zadevi II Ips 75/2024 je Vrhovno sodišče vnovič odločalo o sporu iz zadeve II Ips 14/2020. Sodišči prve in druge stopnje sta v ponovnem sojenju odločili, da je zastaranje začelo teči, ko sta pogodbeni stranki sklenili Aneks številka 2. Tedaj se je tožnik zavedal svojega oškodovanja zaradi zanj neugodnih pogodbenih pogojev v Aneksu številka 1 in tudi, da je bil premalo poučen. Tožniku tek petletnega zastaralnega roka od te točke dalje po presoji nižjih sodišč ni otežil varstva njegovih pravic. Vrhovno sodišče je odločitev potrdilo. Pojasnilo je, da je splošno zakonsko izhodišče o začetku zastaranja z dnem zapadlosti terjatve treba korigirati s konceptom nepremagljivih ovir iz 360. člena OZ kot tisto prvino slovenskega prava, ki omogoča s pravom EU skladno razlago v potrošniških razmerjih in na kateri mora biti utemeljena konkretna odločitev.⁶⁸ Pojem nepremagljivih ovir, ki zadržujejo tek zastaranja, je treba razlagati tako, da bo upnik glede na dolžino zastaralnega roka ob skrbnem ravnanju lahko učinkovito sodno uveljavil svojo terjatev.⁶⁹ Vrhovno sodišče je še pojasnilo, da so posamezniki, tudi potrošniki, navadno posebno občutljivi na posege v svoje premoženje. Čeprav pravni laik svojega neugodnega dejanskega položaja ne more pravno kvalificirati v celoti, se lahko ob obstoju dejanskih indicev o prikrajšanju obrne na pravnega strokovnjaka, ki poda pravno diagnozo

⁶⁶ Prav tam, točka 30.

⁶⁷ Sodba Vrhovnega sodišča RS II Ips 68/2023 z dne 21. februarja 2024, točka 22.

⁶⁸ Sodba Vrhovnega sodišča RS II Ips 75/2024 z dne 7. maja 2025, točka 42.

⁶⁹ Prav tam, točka 45.

njegovega položaja. Odtlej petletni zastaralni rok v praksi ne onemogoča ali čezmerno otežuje uresničevanja potrošnikovih pravic, ki jih daje pravni red EU.⁷⁰

5.2. Komentar sodne prakse Vrhovnega sodišča RS

Slovenska sodišča so pri odločanju o zastaranju kondikcijskih zahtevkov iz ničnih potrošniških kreditnih pogodb v skladu z zahtevami Direktive 93/13/EGS, kot jih razlaga Sodišče EU, pred nehvaležno nalogo. Direktiva namreč ne ureja zastaranja, Sodišče EU pa je svoja stališča v zvezi s tem oblikovalo le na podlagi njenih načel učinkovitosti in enakovrednosti pravnega varstva potrošnikov. Teh določb direktive ni mogoče neposredno uporabiti, saj za ta namen niso dovolj jasne in natančne,⁷¹ poleg tega pa določbe direktiv same po sebi ne morejo imeti neposrednega učinka v horizontalnih razmerjih.⁷² Tudi z vidika predvidljivosti pravnih pravil, ki je pomemben element ustavnega načela pravne države, bi bilo neprimerno konkretne odločitve o zastaranju utemeljevati le na pojmovno tako širokih določbah. Da so načela direktive pravno učinkovita v razmerjih med zasebnimi subjekti, tudi če so to podjetja in potrošniki, morajo biti ustrezno prenesena v nacionalno zakonodajo. Tudi pri razlagi določb nacionalnega prava v skladu s cilji predpisov EU in sodno prakso Sodišča EU pa je treba ostati znotraj možnega jezikovnega pomena njihovih določb.⁷³ Če sodišče države članice meni, da je zakonska ureditev neskladna s pravom EU, lahko o tem postavi vprašanje za predhodno odločanje Sodišču EU.

Glede na to se mi zdi dobra rešitev, ki jo je uporabilo Vrhovno sodišče v zadevi II Ips 75/2024. V sodni praksi že prej razvito subjektivno merilo, da se mora za začetek teka zastaranja upnik zavedati možnosti uveljavljanja zahtevkov iz nične pogodbe, je povežalo z zakonsko določbo o zadržanju zastaranja zaradi nepremagljivih ovir iz 360. člena OZ. S tem je v slovenskem pravnem redu našlo zakonsko podlago za razlago teka zastaranja kondikcijskih zahtevkov iz ničnih potrošniških pogodb v skladu s stališči Sodišča EU v zvezi z Direktivo 93/13/EGS. To je pomembno z vidika načela, da mora biti pravno varstvo potrošniških pravic enakovredno

⁷⁰ Prav tam, točki 47 in 48.

⁷¹ Sodba Sodišča ES v zadevi 41-74 *Yvonne van Duyn proti Home Office* z dne 4. decembra 1974.

⁷² Sodba Sodišča ES v zadevi 148/78 *Državno tožilstvo proti Tullio Ratti* z dne 5. aprila 1979. Podrobneje M. Avbelj, str. 39–51.

⁷³ Nemško Zvezno sodišče (*Bundesgerichtshof – BGH*) je v sodbi XI ZR 44/23 z dne 9. julija 2024 (v zvezi z zastaranjem zahtevkov potrošnikov za plačilo dodatnih obresti za varčevalne vloge s spremenljivo obrestno mero) zapisalo, da določb nemškega civilnega zakonika ni mogoče razlagati v smislu, da je za začetek teka zastaralnega roka potrebna pravna presoja dejstev, kot je Sodišče EU nakazalo v zadevi *Caixabank in drugi*, saj Direktiva 93/13/EGS ne vsebuje pravil o zastaranju, po ustaljeni nemški sodni praksi pa za začetek zastaralnega roka zadošča seznanitev upnika z dejanskimi okoliščinami, iz katerih izvira terjatev. Drugačna razlaga presega nedvoumno besedilo določbe (točke 41–48).

pravnemu varstvu drugih primerljivih pravic v domačem pravu.⁷⁴ Poleg tega uporaba instituta nepremagljivih ovir omogoča uporabo v zvezi z njim že razvite pravne doktrine in sodne prakse za presojo vprašanja, kdaj potrošnikovo nezakrivljeno nezavedanje svojega pravnega položaja pomeni nepremagljivo oviro za uveljavljanje kondikcijskega zahtevka. Pojem nepremagljivih ovir je treba razlagati tako, da bo upnik glede na dolžino zastaralnega roka ob skrbnem ravnanju lahko učinkovito sodno uveljavil svojo terjatev.⁷⁵

Standard nepremagljivih ovir je sicer do upnika razmeroma strog, saj za zadržanje zastaranja ne zadostuje vsakršna nevšečnost ali negotovost. Zadržanje zastaranja po 360. členu OZ povzročijo subjektivne ali objektivne ovire, ki imajo takšno težo, da upniku dejansko preprečijo uveljavljanje zahtevka pred sodiščem. Gre za podoben standard kot pri višji sili – ovire, ki jih upnik niti pri najvišji skrbnosti ne bi mogel predvideti in preprečiti.⁷⁶ Nepremagljiva ovira pri dostopu do sodišča je lahko tudi pravna, če ima takšno težo, da upniku prepreči učinkovito uveljavljanje zahtevka. Ustavno sodišče je obstoj nepremagljivih pravnih ovir na primer prepoznalo glede zahtevkov za povračilo škode, povzročene s protiuustavnim izbrisom oseb iz registra stalnega prebivalstva.⁷⁷ Vendar ne smemo spregledati, da so ovire izvirale iz horizontalnega razmerja med oškodovanci in državo. Pravno ureditev, ki je izbrisanim dejansko onemogočala, da bi sodno zahtevali izpolnitev obveznosti, je sprejela sama tožena stranka.

V zvezi s kondikcijskimi zahtevki iz ničnih kreditnih pogodb bo torej treba ugotavljati, do kdaj je nepoznavanje ničnostnih razlogov in možnosti uspeha s pravdo potrošniku dejansko preprečevalo uveljavljanje kondikcijskega zahtevka. Kot je nakazalo Vrhovno sodišče že v zadevi II Ips 14/2020, je pri tem mogoče smiselno uporabiti v slovenskem odškodninskem pravu razvita merila za presojo, kdaj je bil oškodovanec seznanjen z obstojem škode in njenim povzročiteljem. To subjektivno merilo je objektivizirano s standardom dolžne skrbnosti: upoštevati je treba, kdaj bi se možnosti uveljavljanja ničnosti valutne klavzule v kreditni pogodbi v danih okoliščinah zavedal povprečno skrben potrošnik.⁷⁸ Uporaba merila skrbnega potrošnika je posebej pomembna prav v primeru kreditnih pogodb v švicarskih frankih, saj gre za večje število enakovrstnih primerov, ki jih je treba presojati z enakimi merili. Potrošnikova nevednost ni nezakrivljena, če je ravnal malomarno in se o svojih pravnih možnostih ni pozanimal niti tedaj, ko bi glede na okoliščine to storil vsak povprečen človek, na primer ko so o problematiki že obširno poročali mediji.

⁷⁴ *Raiffeisen Bank*, točka 52.

⁷⁵ Sodba II Ips 75/2024, točka 44.

⁷⁶ M. Damjan, str. 190; V. Kranjc v: M. Juhart in N. Plavšak, str. 497.

⁷⁷ Odločba Ustavnega sodišča RS Up-1177/12, Up-89/14 z dne 28. maja 2015. Glej tudi M. Damjan, str. 191–192.

⁷⁸ Prim. N. Plavšak v: N. Plavšak, M. Juhart in R. Vrenčur, str. 181–184.

Standarda zavedanja potrošnika o svojem pravnem položaju ne bi smeli razlagati v smislu gotovosti o tem, da je sporna pogodba (vsaj delno) nična. Tudi Vrhovno sodišče v omenjenih odločbah govori o tem, da zadošča potrošnikova možnost pravne ocene o morebitni ničnosti pogodbe.⁷⁹ Glede na to bi za začetek teka zastaranja moralo zadoščati že potrošnikovo (možno) zavedanje možnosti, da bo z zahtevkom v sodnem postopku uspel. Pet let takega zavedanja je zadosten čas, da se potrošnik odloči za uveljavljenje pravnega varstva. Po splošnih življenjskih izkušnjah namreč fizične osebe v potrošniških in drugih razmerjih pogosto vlagajo tožbe in druga pravna sredstva, ne da bi jim bil uspeh v postopku zagotovljen. Povprečen potrošnik je torej pri vlaganju tožbe pripravljen prevzeti določeno stopnjo tveganja, zato pri kreditnih pogodbah ne bi smeli upoštevati (fiktivnega) standarda posebej plašnega potrošnika, ki o možnosti vložitve tožbe niti ne razmišlja, dokler mu uspeh v pravdi ni povsem zagotovljen.

Menim, da je treba pri presoji, ali je potrošnik imel učinkovito možnost uveljavljanja kondicijskega zahtevka upoštevati tudi, da je potrošnikom v šibkem socialnem položaju za uresničevanje pravice do sodnega varstva dostopna brezplačna pravna pomoč pod pogoji Zakona o brezplačni pravni pomoči (ZBPP).⁸⁰ Poleg tega lahko potrošnik doseže zadržanje zastaranja svojega zahtevka že z vložitvijo predloga za začetek mediacije. Po 17. členu Zakona o mediaciji v civilnih in gospodarskih zadevah (ZMCGZ)⁸¹ namreč zastaranje zahtevka, ki je predmet mediacije, med trajanjem mediacije ne teče. Banke pa morajo vsaj od leta 2015 dalje (ko je to predpisal 318. člen tedanjega Zakona o bančništvu – ZBan-2),⁸² potrošnikom omogočiti zunajsodno reševanje sporov v zvezi z bančnimi storitvami pred neodvisnim subjektom. Ta postopek ureja Zakon o izvensodnem reševanju potrošniških sporov (ZIsRPS),⁸³ ki v 26. členu glede učinka postopka na zastaralne in prekluzivne roke prav tako odkazuje na omenjene določbe ZMCGZ. Postopek je za potrošnika brezplačen, razen pristojbine, ki jo lahko določi izvajalec zunajsodnega reševanja potrošniških sporov in ne presega 20 evrov (tretji odstavek 11. člena ZIsRPS). Dostopnost pravnih sredstev potrošniku je relevantna tudi z vidika sodne prakse Sodišča EU, ki dosledno poudarja, da je treba vsak primer, v katerem se postavlja vprašanje, ali neka nacionalna postopkovna določba onemogoča ali čezmerno otežuje uporabo prava EU, preučiti ob upoštevanju umestitve te določbe v celotnem postopku, poteka tega postopka in njegovih posebnosti pred različnimi nacionalnimi sodišči.⁸⁴

⁷⁹ Sklep II Ips 14/2020, točka 34; sklep II Ips 67/2021, točka 30.

⁸⁰ Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 23/08, 15/14 – odl. US, 19/15 in 93/25 – ZNUZJV.

⁸¹ Uradni list RS, št. 56/08.

⁸² Uradni list RS, št. 25/15, 44/16 – ZRPPB, 77/16 – ZCKR, 41/17, 77/18 – ZTFI-1, 22/19 – ZIUĐSOL, 44/19 – odl. US in 92/21 – ZBan-3.

⁸³ Uradni list RS, št. 81/15.

⁸⁴ Na primer sodbi v zadevah *Raiffeisen Bank*, točka 60; in *Caixabank in drugi*, točka 85.

6. Možni začetki teka zastaranja

6.1. Uporaba abstraktnih meril

Za določitev trenutka začetka teka zastaranja v konkretnem primeru je treba abstraktni merili zavedanja razlogov ničnosti in nepremagljivih ovir aplicirati na okoliščine vsakega primera. Vrhovno sodišče je v zadnjem primeru trenutek seznanitve potrošnika vezalo na podpis aneksa k pogodbi, kar pa se ni zgodilo v vseh primerih. Prvo- in drugostopna sodišča so v svojih odločitvah kot relevantnih za začetek teka zastaranja prepoznala več časovnih točk, ki jih kronološko lahko razvrstimo od skoka vrednosti švicarskega franka leta 2011 pa do pravnomočne ugotovitve ničnosti vsake posamične kreditne pogodbe.

6.2. Skok vrednosti švicarskega franka

Prvi trenutek, ko so kreditorejmalci lahko zaznali občutno valutno tveganje v njihovih pogodbah, je bilo bistveno zvišanje obrokov oziroma anuitet, do katerega je prišlo zaradi spremembe tečaja švicarskega franka prvič leta 2011 in drugič leta 2015. Na to časovno točko, zlasti leta 2015, se v svojih vlogah pogosto sklicujejo banke, vendar jo sodišča navadno navajajo kot potencialno relevantno zlasti v primerih, ko ta ne vodi do zastaranja.⁸⁵ Novejša sodna praksa večinoma zavzema stališče, da zavedanje uresničitve in razsežnosti valutnega tveganja še ni zadoščalo za zavedanje nepoštenosti pogodbenega pogoja, njegove ničnosti in s tem ničnosti celotne pogodbe, zlasti če je banka v komunikaciji s potrošnikom izhajala iz predpostavke veljavnosti kreditne pogodbe.⁸⁶

6.3. Medijsko poročanje o problematiki kreditov v švicarskih frankih

Del sodne prakse meni, da od običajnega potrošnika lahko pričakujemo, da se svojih pravnih možnosti zave v trenutku, ko se taka možnost izrazi oziroma postane dostopna javnosti. Leta 2015 se je o apreciaciji švicarskega franka v razmerju do evra ter problematiki kreditov v švicarskih frankih začelo široko javno govoriti in pisati, ustanovljeno je bilo združenje Frank za zaščito pravic kreditorejmalcev, vložene prve tožbe kreditorejmalcev glede (domnevne) ničnosti kreditnih pogodb in organizirani javni protesti. Povprečno skrbnemu potrošniku, čigar mesečna anuiteta se je predhodno povišala, problematika kreditov v švicarskih frankih od leta

⁸⁵ Na primer sodba Višjega sodišča v Ljubljani I Cp 791/2024 z dne 20. avgusta 2025, točka 37.

⁸⁶ Sodbi Višjega sodišča v Ljubljani I Cp 1974/2024 z dne 5. septembra 2025, točka 44; in I Cp 155/2024 z dne 22. julija 2025, točki 19–20.

2015 dalje zagotovo ni mogla ostati neznana, kar po tem stališču zadošča za začetek zastarnega roka.⁸⁷

6.4. Konverzija kredita

V nekaterih primerih so sodišča štela, da se je potrošnik lahko zavedal nepoštenosti pogodbenega pogoja in dejstva, da kreditno razmerje ne ustreza več njegovim pričakovanjem, ko se je zaradi zvišanja višine obrokov odločil za konverzijo spornega kredita v evrskega.⁸⁸ V drugih primerih so sodišča glede na rezultat dokaznega postopka obratno ugotovila, da potrošnik tudi ob konverziji kredita ni pomislil, da ima taka visoka rast obroka lahko pravne posledice oziroma da ima zato kakšne pravice.⁸⁹

6.5. Ustalenie sodne prakse

Možna časovna točka zavedanja pravnih možnosti potrošnika je čas ustalitve sodne prakse glede ničnosti kreditnih pogodb v frankih leta 2023. Argument za to stališče je, da do odločb Vrhovnega sodišča RS II Ips 18/2022 in II Ips 8/2022 tudi med pravnimi strokovnjaki ni bilo enotnega stališča glede ničnosti kreditnih pogodb v švicarskih frankih, Vrhovno sodišče pa je v več svojih prejšnjih odločbah razveljavilo odločbe višjih sodišč, ki so glasile na ničnost kreditne pogodbe. Potrošniki zato niso mogli vedeti, ali jim sploh pripada pravno varstvo na tej podlagi. Šele ko so bili ustrezno seznanjeni z razumevanjem zakonskih pogojev ničnosti v obravnavanih potrošniških sporih, so dobili učinkovito podlago za uveljavljanje kondicijskega zahtevka. Samo s tako razlago pravil zastaranja naj bi bilo zadoščeno zasledovanju odvrčalnega učinka kot enega od najpomembnejših ciljev Direktive 93/13/EGS.⁹⁰

6.6. Medijsko poročanje o spremembi sodne prakse

Nekatere sodbe kot relevantno časovno točko navajajo medijsko poročanje o novi sodni praksi Vrhovnega sodišča glede kreditov v švicarskih frankih, saj naj bi šele to zbudilo zanimanje potrošnika za usodo takih pogodb.⁹¹ Objektivni element ustalitve sodne prakse je tako do-

⁸⁷ Sodba Višjega sodišča v Ljubljani II Cp 2020/2024 z dne 7. oktobra 2025, točka 12. V tem smislu tudi M. Juhart, str. 345, na čigar stališče se sklicuje tudi omenjena sodba.

⁸⁸ Sodba Okrožnega sodišča v Mariboru III P 61/2019 z dne 26. marca 2024, točka 13.

⁸⁹ Sodba Okrožnega sodišča v Mariboru P 21/2024 z dne 3. novembra 2025, točka 28.

⁹⁰ Sodba Višjega sodišča v Mariboru I Cp 435/2024 z dne 30. julija 2024, točki 26 in 29. Sklep Okrožnega sodišča v Mariboru P 440/2025 z dne 18. novembra 2025, točka 18.

⁹¹ Sodbi Okrožnega sodišča v Mariboru P 225/2024 z dne 8. julija 2025, točka 24; in P 423/2024 z dne 13. oktobra 2025, točka 23.

polnjen s subjektivnim elementom seznanitve potrošnika s pravnimi možnostmi zaradi take prakse.

6.7. Strokovna pomoč odvetnika

Različica prejšnjega stališča veže začetek zastaranja na trenutek, ko je potrošnik po izoblikovanju sodne prakse glede ničnosti kreditov v švicarskih frankih poiskal strokovno pomoč odvetnika, ki mu je pojasnil njegove pravne možnosti glede spornega kredita.⁹²

6.8. Zakonodajna aktivnost države kot nepremagljiva ovira

Del novejših sodnih praks se že navezuje na pojem nepremagljivih ovir, ki ga je uporabilo Vrhovno sodišče v zadevi II Ips 75/2024. Ugotavlja, da so tudi potrošniki, ki so sicer skrbno spremljali aktivnosti v zvezi s spornimi kreditnimi pogodbami, pričakovali, da bo tudi Slovenija, enako kot Hrvaška, Avstrija in Madžarska, s posebnim zakonom rešila sporno razmerje med bankami in kreditorejmalci. Država je s sprejemanjem takega zakona zavedla potrošnike, da bo zanje našla rešitev in ne bodo primorani ubrati sodne poti za uveljavljanje svojih pravic. Vse od leta 2015 so potekali pogovori o ureditvi tega področja, v začetku leta 2018 pa tudi prvi predlog zakona v Državnem zboru, v letu 2019 drugi predlog in v letu 2021 še tretji predlog, ki je bil sprejet kot Zakon o omejitvi in porazdelitvi valutnega tveganja med kreditodajalci in kreditorejmalci kreditov v švicarskih frankih (ZOPVTKK).⁹³ Šele z razveljavitvijo s strani Ustavnega sodišča RS oktobra 2022 je bilo dokončno jasno, da država skupne rešitve za te potrošnike ni našla. Tako ravnanje države je po presoji sodišča treba šteti za nepremagljivo oviro, ki zadrži tek zastaralnih rokov.⁹⁴

6.9. Zaključek pogodbenega razmerja

Del novejših praks sledi stališču, da zastaranje kondicijskega zahtevka ne more teči že v času trajanja pogodbenega razmerja, češ da se potrošnik takrat še ni mogel seznaniti s pravno oceno o (morebitni) ničnosti kreditne pogodbe. Potrošnik namreč vse do konca pogodbenega razmerja ne more vedeti, kakšen bo učinek tečajnih nihanj na njegovo celotno obveznost in

⁹² Sodba Okrožnega sodišča v Mariboru P 45/2023 z dne 26. novembra 2024, točka 21; in sklep istega sodišča P 58/2024 z dne 11. avgusta 2025, točka 27.

⁹³ Uradni list RS, št. 17/22 in 157/22 – odl. US.

⁹⁴ Sodbi Okrožnega sodišča v Mariboru P 192/2024 z dne 12. avgusta 2025, točka 21; in P 21/2024 z dne 3. novembra 2025, točka 23.

ali je bila torej odločitev o načinu kreditiranja z valutno klavzulo smotrna ali ne.⁹⁵ Vrhovno sodišče je dopustilo revizijo glede vprašanja, ali je pravilno stališče višjega sodišča, da zastaralni rok za uveljavljanje kondicijske terjatve kreditojemalca začne teči šele z zaključkom pogodbenega razmerja.⁹⁶

6.10. Pravnomočna sodba o ničnosti kreditne pogodbe

Za potrošnike najugodnejše stališče pravi, da je zaradi dolgotrajnih sodnih postopkov in spreminjajoče se sodne prakse potrošnik pridobil vse potrebne dejanske in pravne informacije za uveljavljanje vrnitvenega zahtevka šele tedaj, ko je v (sodnem) postopku nedvomno dobil potrditev, da je bila njegova potrošniška kreditna pogodba nična zaradi nepoštenega pogodbenega pogoja. Zato je za začetek teka zastaranja vrnitvenega zahtevka odločilen trenutek odločitve sodišča prve stopnje, ki ugotovi tožbenemu zahtevku za ugotovitev ničnosti pravnega posla, oziroma trenutek pravnomočnosti take odločbe.⁹⁷

Različica tega stališča meni, da je na podlagi stališča Sodišče EU v zadevi *F C C in M A B proti Caixabank* mogoče vzpostaviti domnevo, da zastaralni rok začne teči na dan, ko postane pravnomočna odločba o ugotovitvi nepoštenosti pogodbenega pogoja. Banka ima možnost dokazovati, da je potrošnik za to dejstvo vedel ali bi lahko razumno vedel pred izdajo sodbe. Če temu dokaznemu bremenu ne uspe zadostiti, pa zastaranje začne teči šele s pravnomočnostjo sodbe o ničnosti kreditne pogodbe.⁹⁸

7. Komentar možnih začetkov teka zastaranja

Sodna praksa slovenskega Vrhovnega sodišča in Sodišča EU glede zastaranja kondicijskih zahtevkov potrošnikov iz ničnih kreditnih pogodb izhaja iz stališča, da zastaranje ne more začeti teči, preden se je povprečni potrošnik lahko zavedal možnosti, da je pogodba zaradi nepoštenih pogodbenih pogojev nična in da bi v primeru ugotovitve ničnosti lahko zahteval vračilo na podlagi pogodbe plačanih zneskov. Glede na to stališče lahko izključimo možnost, da bi zastaranje začelo teči že s trenutkom izpolnitve pogodbe, s skokom tečaja švicarskega franka ali s spremembo oziroma ustalitvijo sodne prakse o ničnosti nepoštenih pogodbenih pogojev v tovrstnih kreditnih pogodbah.⁹⁹ Vse te okoliščine so sicer relevantne, vendar je treba

⁹⁵ Sodba Višjega sodišča v Mariboru I Cp 635/2024 z dne 28. januarja 2025, točke 38–40. Sodba Višjega sodišča v Ljubljani I Cp 1241/2024 z dne 17. oktobra 2025, točka 23.

⁹⁶ Sklep Vrhovnega sodišča RS II DoR 113/2025 z dne 16. julija 2025.

⁹⁷ Sodba Višjega sodišča v Ljubljani II Cp 208/2024 z dne 24. julija 2024, točka 14.

⁹⁸ Sklep Okrožnega sodišča v Mariboru P 58/2024 z dne 5. novembra 2025, točka 9.

⁹⁹ Kdaj je prišlo do ustalitve sodne prakse, je sicer mogoče z gotovostjo ugotoviti samo za nazaj, z več leti zamika.

za začetek zastaralnega roka dokazati še subjektivni element, tj. da se je potrošnik zavedal oziroma bi se vsaj lahko zavedal, da njegova pogodba vključuje nepoštene pogodbene pogoje in da lahko zaradi njihove ničnosti zahteva vračilo preveč plačanega.

V enem od primerov, ki jih je obravnavalo Vrhovno sodišče, je bilo potrošnikovo zavedanje o svojem pravnem položaju izkazano s tem, da se je z banko pogajal o sklenitvi aneksa k pogodbi prav z namenom uskladitve pogodbe z zahtevami nove sodne prakse. Vendar ta pogoj ni vedno izpolnjen, saj iz iste odločbe izhajajo, da zgolj sklenitev aneksa o konverziji kredita v evrskega še ne dokazuje, da je bil potrošnik seznanjen s pravnimi možnostmi, ki so mu na voljo. Subjektivno merilo seznanjenosti potrošnika je torej treba presojati glede na okoliščine posameznega primera. Vendar je pri taki individualizaciji treba upoštevati tudi standard pričakovane skrbnosti povprečne osebe v enakem položaju, ki sledi iz 5. in 6. člena OZ. Oseba, ki se ni zanimala za svoje pravice, ne bi smela zaradi svoje malomarnosti uživati daljšega zastaralnega roka.

Potrošnikovo nepoznavanje obstoja ničnostnih razlogov in možnosti uspeha v pravdi je lahko nepremagljiva ovira za uveljavljanje kondikcijskega zahtevka samo, dokler noben povprečno skrben potrošnik v enakem položaju ne bi posumil, da je s pogodbo nekaj narobe. Zato menim, da ni sprejemljivo stališče, po katerem zastaranje začne teči šele, ko je potrošnik poiskal strokovno pomoč odvetnika ali drugega pravnega strokovnjaka, ki mu je nato pojasnil njegove pravne možnosti. S tem merilom bi bila sprožitev teka zastaranja v celoti prepuščena upniku, ki bi bil varovan pred zastaranjem, vse dokler se ne bi začel brigati za svojo zadevo. Zaradi enakosti pred zakonom tega merila ni mogoče uporabiti samo za zahtevke v zvezi s krediti v švicarskih frankih, kar pomeni, da bi se začetek teka zastaranja odložil v vseh pravno kompleksnejših razmerjih, ki jih pravni laik brez nasveta strokovnjaka ne more dobro razumeti.

Za stališče, da zastaralni rok za uveljavljanje kondikcijske terjatve kreditojemalca začne teči šele z zaključkom pogodbenega razmerja, ne vidim razlogov. Če je pogodba nična, o zaključku pogodbenega razmerja sploh ni mogoče govoriti. Karkoli je stranka na podlagi nične pogodbe plačala, lahko zahteva nazaj. Seveda se zahtevke potrošnika lahko pobota z zahtevkom banke za vračilo kredita, tako da potrošnik, ki kredita še ni odplačal v celoti, iz medsebojnega salda nima zahtevka zoper banko. Vendar je to vprašanje ločeno od vprašanja teka zastaranja. Vsekakor pa ni sprejemljivo stališče, da mora potrošnik pred začetkom teka zastaranja odplačati celoten kredit, češ da lahko šele tedaj oceni, kakšen je bil učinek tečajnih nihanj na njegovo celotno obveznost. Veljavnost pogodbe ne more biti odvisna od tega, ali je bila za potrošnika ekonomsko ugodna ali ne, zato tudi začetek zastaralnega roka ne more biti vezan na trenutek celovite ekonomske ocene smotrnosti kreditiranja z valutno klavzulo. Nasprotno stališče bi spodbujalo špekulacije.

Dejstvo, da so v politični sferi potekali pogovori o sprejemu posebne zakonske ureditve za porazdelitev valutnega tveganja med kreditodajalci in kreditojemalci kreditov v švicarskih

frankih, ne more pomeniti nepremagljive ovire za uveljavljanje kondicijskih zahtevkov. Ravno obratno: potrošnik, ki je spremljal javne razprave o razlogih za takšno posebno ureditev, je očitno seznanjen s pravno problematičnostjo tovrstnih kreditov in njihovo možno ničnostjo. Posameznik nikoli ne more razumno pričakovati, da bo država njegov položaj rešila s sprejemom posebnega zakona. Tudi če si takšno zakonsko rešitev glede na politični razvoj obeta in zato odlaša s sodnim uveljavljanjem kondicijskega zahtevka (kar je razumljivo), pa mu to nikakor ne preprečuje, da bi se pripravil na vložitev tožbe ali vsaj predloga za mediacijo za primer, če zakon ne bo sprejet ali če bi njegovemu zahtevku sicer grozilo zastaranje.

Vežava zastaranja kondicijskih zahtevkov iz ničnih kreditnih pogodb na predhodno sodno ugotovitev ničnosti bi za potrošnike pri kreditnih pogodbah uvedla pravzaprav neomejen zastaralni rok, saj zahtevkov za ugotovitev ničnosti ne zastara. Po drugi strani bi za druge zahtevke potrošnikov še vedno veljal petletni zastaralni rok. Za odškodninske zahtevke, za katere je začetek teka zastaranja prav tako vezan na subjektivni vidik poznavanja škode in storilca, pa 352. člen OZ določa le triletni zastaralni rok, in to v kombinaciji s petletnim objektivnim rokom. Razlaga, ki kondicijske zahtevke iz ničnih pogodb glede zastaranja obravnava povsem drugače, ruši sistematičnost in notranjo skladnost slovenskega obligacijskega prava. Poleg tega je v nasprotju s splošnim konceptom, da mora upnik v razumnem času poskrbeti za uveljavitev svoje terjatve.¹⁰⁰ Ureditev potrošniškega prava v aktih EU ne zahteva privilegiranja potrošnikov, ampak le obravnavanje pod enakovrednimi pogoji tistim v primerljivih položajih po domačem pravu. Zato za začetek zastaralnega roka zadošča seznanjenost z možno ničnostjo, ni pa potrebna gotovost o uspehu kondicijskega zahtevka. Če bi vsakršno negotovost glede uspeha z zahtevkom obravnavali kot nepremagljivo oviro, ki zadrži zastaranje, bi bilo zastaranje terjatev skorajda nemogoče.

O sodnih postopkih v zvezi z uveljavljanjem ničnosti kreditnih pogodb v švicarskih frankih je pisala večina klasičnih in elektronskih medijev. Iz rubrike »Prisotnost v medijih« na spletni strani Združenja Frank¹⁰¹ je razvidno, da so slovenski mediji zlasti novembra 2015 obširno poročali o aktivnostih tega združenja in vložitvi prvih tožb zaradi posojila v frankih.¹⁰² Malo je verjetno, da bi povprečnega potrošnika, ki je imel kredit v švicarskih frankih, take novice povsem obšle oziroma da se zanje sploh ne bi zanimal, če je bil vsaj minimalno skrben. Gle-

¹⁰⁰ M. Juhart, str. 339.

¹⁰¹ <<https://www.zdruzenje-frank.si/category/prisotnost-v-medijih/page/58/>> (dostopano 20. 11. 2025).

¹⁰² Glej na primer *Kredit v frankih že na mariborskem sodišču*, Večer, 1. oktober 2015; *Kredit v švicarskih frankih se selijo na sodišče*, Žurnal24.si, 13. november 2015; *Kredit v »švicarjih« je kot stava*, Delo, 16. november 2015; *Lastniki posojil v švicarskih frankih iščejo pravico na sodišču*, 24ur.com, 16. november 2015; *Lastniki posojil v frankih: hočemo enak položaj, kot če bi najeli posojilo v evrih*, Siol.net, 16. november 2015; *Po novem letu nadaljevanje sodnega primera: 'Švicarji' proti NKBM*, Finance Live, 16. november 2015; *Po pravico na sodišče*, Radio1, 16. november 2015; *Na mariborskem sodišču prva obravnava v tožbi zaradi kredita v švicarskih frankih*, STA, 16. november 2015.

de na to se strinjam z Juhartovim stališčem, da je najpozneje tedaj, ko so mediji poročali o prvih tožbah kreditojemalcev za uveljavljanje ničnosti kreditnih pogodb v švicarskih frankih, povprečni potrošnik lahko dosegel ustrezno stopnjo zavedanja, da obstaja ta možnost pravnega varstva oziroma da se mora o njej pozanimati pri pravnem strokovnjaku. To je razvidno že iz samega dejstva, da se je v tem času precej potrošnikov odločilo za take tožbe. Če je v nekem obdobju znatno število potrošnikov vložilo tožbe zoper banke, to priča o tem, da za potrošnike v primerljivem položaju pravna negotovost tedaj ni bila več nepremagljiva ovira za uveljavljanje sodnega varstva. Zato lahko štejemo, da je najpozneje prvi dan po seznanitvi potrošnika z vloženimi tožbami začelo teči zastaranje njegovega kondikcijskega zahtevka iz nične pogodbe.¹⁰³ Glede na datume navedenih medijskih objav bi lahko kot ključno časovno točko za začetek tega zastaranja določili začetek decembra 2015.

Menim, da je za seznanitev potrošnikov z njihovim pravnim položajem zadoščalo že medijsko poročanje o vloženih tožbah, in ne šele poročanje o uspehu takih tožb oziroma o ustalitvi sodne prakse Vrhovnega sodišča o ničnosti kreditnih pogodb v švicarskih frankih. Ko je potrošnik izvedel za vložene tožbe in argumente tožnikov, na katerih je temeljil očitek ničnosti, pred njim ni več bilo nepremagljivih ovir za to, da se pozanima o svojih pravnih možnostih glede lastne kreditne pogodbe. Odsotnost ustaljene sodne prakse po življenjskih izkušnjah nikakor ne učinkuje kot dejanska ovira za vlaganje tožb, saj potrošniki redno vlagajo tožbe glede številnih vprašanj, kjer rezultat pravedanja nikakor ni gotov. Pri tem ne smemo spregledati, da govorimo samo o začetku teka zastaralnega roka. To torej še ni trenutek, ko bi potrošniki že morali vložiti tožbe, ampak samo začetek petletnega obdobja, v katerem so se potrošniki lahko premišljeno odločili o uveljavljanju sodnega varstva. Znotraj tega roka je bilo izdanih več sodb v korist varčevalcem v švicarskih frankih, o čemer so prav tako poročali mediji.¹⁰⁴ To je povprečnemu potrošniku potrdilo zavedanje o možnosti uspeha s tožbenim zahtevkom, tudi če še ni bilo mogoče govoriti o popolni uskladitvi sodne prakse v korist potrošnikov. Pet let je dovolj dolga doba, da se je potrošnik lahko informirano odločil glede vložitve tožbe ali vsaj predloga za mediacijo zoper banko in ukrenil vse potrebno v zvezi s tem.

8. Sklep

Pri kreditih v švicarskih frankih je bilo veliko pogodb sklenjenih na enak način in po istovrstnih splošnih pogojih, pri katerih so bili prisotni isti ničnostni razlogi. Zato bi bilo primerno za presojo teka zastaralnega roka uporabiti objektivizirana merila, ki bodo vse potrošnike, ki

¹⁰³ M. Juhart, str. 345.

¹⁰⁴ Uspela prva tožba slovenskega posojilojemalca v švicarskih frankih, Dnevnik, 21. avgust 2017. Uspela prva tožba posojilojemalca v švicarskih frankih, MMC RTVSLO, 21. avgust 2017, <https://www.rtvsl.si/gospodarstvo/uspela-prva-tozba-posojilojemalca-v-svicarskih-frankih/430511> (dostopano 20. 11. 2025).

so bili stranke takih pogodb, obravnavala primerljivo, hkrati pa tudi ne bodo odstopala od siceršnje ureditve zastaranja kondicijskih zahtevkov v slovenskem pravu. Obravnavanje potrošnikovega nepoznavanja svojega pravnega položaja kot nepremagljive ovire za uveljavljanje pravnega varstva, ki zadrži začetek teka zastaranja, je ustrezno izhodišče za ta namen. Po merilih iz 360. člena OZ je potrošnikovo pravno neznanje lahko pravna ovira le, dokler mu dejansko onemogoča učinkovito uveljavljanje pravnega varstva.

Glede na množično poročanje medijev o možni ničnosti valutne klavzule v potrošniških kreditnih pogodbah, ki so mu bili izpostavljeni vsi potrošniki, ne glede na to, ali novice spremljajo v časopisih, po radiu, televiziji ali internetu, se mi zdi to primerna časovna točka, od katere bi povprečni potrošnik moral vedeti za možnost ničnosti kreditnih pogodb v švicarskih frankih in iz tega izvirajočih zahtevkov. Vsaj odkar je potrošnik izvedel za vložene tožbe za ugotovitev ničnosti, je vedel, da je pravno varstvo mogoče in ga nepoznavanje prava ni več oviralo, da se ne bi vsaj poučil o svojih pravnih možnostih.

Tudi potrošnik mora pri uveljavljanju pravnega varstva prevzeti določeno stopnjo tveganja, da z zahtevkom ne bo uspel. Zastaralni rok mu daje na voljo zadosten čas, da preudari smotrnost uveljavljanja zahtevka v položaju relativne negotovosti. Pravna ureditev pa ne more neomejeno varovati samo interesov potrošnikov, ampak jih mora uravnotežiti tudi z interesi drugih subjektov po pravni varnosti. Prav zagotavljanje pravne varnosti je eden od glavnih namenov instituta zastaranja, ki ga priznava tudi Sodišče EU.¹⁰⁵

Literatura

- AVBELJ, Matej. Odprta vprašanja učinkovanja direktiv v pravnih redih držav članic, *Javna uprava*, št. 1-2/2024, str. 39–51.
- BRUS, Marko. *Uvod v zasebno pravo: splošni del civilnega prava*. Ljubljana: GV Založba, 2011.
- DAMJAN, Matija. Pretrganje in zadržanje zastaranja terjatev, *Pravni letopis* 2015, str. 171–212.
- JUHART, Miha. Ničnost in zastaranje kondicijskih zahtevkov, *Pravnik*, let. 141 (2024), št. 5-6, str. 335–347.
- JUHART, Miha, in PLAVŠAK, Nina (ur.). *Obligacijski zakonik s komentarjem, 2. knjiga*. Ljubljana: GV Založba, 2003.
- MOŽINA, Damjan (ur.). *Komentar Obligacijskega zakonika (OZ), 1. knjiga*, Ljubljana: Uradni list RS, 2024.
- MOŽINA, Damjan. Zastaranje nepogodbenih odškodninskih zahtevkov, *Pravni letopis* 2015, str. 227–245.

¹⁰⁵ Sodišče EU je večkrat poudarilo, da varstvo potrošnika ni absolutno in da je določitev razumnih rokov za pravna sredstva, katerih posledica nespoštovanja je prekluzija, kar je v interesu pravne varnosti, združljiva s pravom EU. *BNP Paribas Personal Finance*, točka 32. *Raiffeisen Bank*, točka 56. *Caixabank in Banco Bilbao Vizcaya Argentaria*, točka 82.

- PLAVŠAK, Nina, JUHART, Miha, in VRENČUR, Renato. *Obligacije, splošni del: Komentar splošnega dela Obligacijskega zakonika*. Ljubljana: Tax-Fin-Lex, 2020.
- SAJOVIC, Bogomir. *Osnove civilnega prava: splošni del*. Ljubljana: ČZ Uradni list Republike Slovenije, 1994.
- VARANELLI, Luigi. *Pogodbeno pravo III: Patologija pogodbe – prvi del*. Ljubljana: GV Založba, 2017.
- ZUPAN, Nina. *Kritična analiza zastaranja in prekluzije v zasebnem pravu*: doktorska naloga. Ljubljana, 2022.